

KOMMUNALØKONOMISK SVERMANALYSE · REVIDERTE 2025-TALL · 16.06.2026

Ørsta kommune

Tappa sparekontoen, hamna i ROBEK

Behovskorrigert KOSTRA-analyse av ein høggjelda industri- og landbrukskommune på Sunnmøre som — utan finansformue å gøyme seg bak — har tappa sparekontoen tom og er meld inn i ROBEK frå 2025-rekneskapen. Eit funn skil seg ut: ein dyr, spreidd pleie- og omsorgssektor med høgt sjukefråvær driv driftsutgiftene langt over behov, medan resten av tenestene — særleg oppvekst — blir skvisa under behov.

0,5 % disposisjonsfond (KOSTRA) — sparekontoen er i praksis tom etter at ~66 mill vart tappa i 2024; inga finansformue ber kommunen (kap. 4)	–2,4 % netto driftsresultat 2025 — djup driftsubalanse; 2024-rekneskapen enda på –87,3 mill, langt verre enn budsjettert	+26,7 mill pleie og omsorg over behovsnivå (2025) — Ørstas tyngste avvik, og aukande frå +20,9 i 2024 (kap. 2)	108,2 % netto lånegjeld — høge rente- og avdragsutgifter på stor lånegjeld er ein hovuddrivar bak ubalansen (kap. 4)
--	--	--	--

Hovedår 2025 (reviderte KOSTRA-tall); 2024 som samanlikning. Kommunenr 1520 (Møre og Romsdal), ~11 068 innbyggjarar. SSB revidert 16.06.2026. Alle markeringar: **VISER** = tal med kjelde · **TOLKNING** = vurdering. Språkregel: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Sammendrag for kommunestyret: soliditeten er tømt, PLO er motoren

VISER Ørsta driv i 2025 med **djup driftsubalanse**: netto driftsresultat $-2,4\%$, disposisjonsfond berre $0,5\%$, og netto lånegjeld $108,2\%$. 2024-rekneskapen enda på eit netto driftsresultat på **$-87,3$ mill** (mot ~ 34 mill budsjettett), disposisjonsfondet vart tappa ~ 66 mill og står att nær null. Frå 2025-rekneskapen er kommunen **meld inn i ROBEK** (akkumulert meirforbruk $2024+2025 = 3,7\%$ av brutto driftsinntekter). Behovskorrigert ligg **pleie og omsorg $+26,7$ mill over behov** og aukande (frå $+20,9$ i 2024) — Ørstas klart tyngste avvik. Også barnehage ligg over ($+10,6$), medan grunnskule, kommunehelse, sosial, barnevern og administrasjon ligg under behov.

TOLKNING Ørsta er ein høg gjelda industri- og landbrukskommune som — **utan finansformue eller energifond å gøyme seg bak** (motsett Asker) — har levd av oppsparte driftsmidlar som no er oppbrukte. Underskotet kjem frå **løpande tenestedrift** kombinert med høge rente- og avdragsutgifter på ei stor lånegjeld. Den primære motoren er ein dyr, spreidd pleie- og omsorgssektor med svært høg kostnad per institusjonsplass og høgt sjukefråvær. Samtidig blir resten av tenestene — særleg oppvekst — skvisa under behov gjennom enno-uspesifiserte innsparingar. Ørsta utnyttar alt eigedomsskatten (bustad + verk og bruk), og ser samanslåing med Volda som siste utveg — lite ekstra handlingsrom står att.

2024 → 2025-utviklinga. Behovsbildet har forverra seg på den tunge sektoren: pleie og omsorg gjekk frå $+20,9$ til $+26,7$ mill over behov. Barnehage steig frå $+7,5$ til $+10,6$. På den andre sida snudde **sosial** frå $+2,6$ (2024) til $-3,6$ (2025) — tolka som innstramming — medan grunnskule gjekk djupare under behov ($-1,4 \rightarrow -3,1$) og barnevern og administrasjon mildna noko. Ørsta lèt altså PLO-avviket auke medan resten blir pressa under behov. 2025 er hovedåret; 2024 vises som samanligning.

AVVIK MOT BEHOV, MILL KR/ÅR	PLO	GRUNNSK.	BARNEH.	KOM.HELSE	SOSIAL	BARNEV.	ADM.
2024 (revidert)	$+20,9$	$-1,4$	$+7,5$	$-11,2$	$+2,6$	$-4,9$	$-22,4$
2025 (revidert)	$+26,7$	$-3,1$	$+10,6$	$-9,9$	$-3,6$	$-3,6$	$-19,3$

Hovedbildet i fem punkter

- Soliditeten er drifts-, ikkje finansbåren — og er tømt.** 2024-rekneskap $-87,3$ mill, disposisjonsfondet tappa ~ 66 mill og no nær null (VISER $0,5\%$). Inga finansformue ber kommunen (kap. 4).
- ROBEK frå 2025-rekneskapen** — akkumulert meirforbruk $2024+2025 = 3,7\%$ av brutto driftsinntekter, over terskelen; statsforvaltaren varsla innmeldinga.
- Pleie og omsorg er motoren** bak underskotet: $+26,7$ mill over behov og aukande; svært høg kostnad per institusjonsplass (kap. 2).
- Høgt og aukande sjukefråvær** ($10,0\%$ mot $7,7\%$ landssnitt) forsterkar PLO-kostnaden via vikar/overtid.
- Oppvekst skvisa under behov** — budsjettet balanserer på «uspesifisert innsparing 34 mill innan oppvekst» for å unngå djupare ROBEK (kap. 3); eigedomsskatten alt utnytta (kap. 5).

Det viktigaste skiljet i rapporten. Ørsta har ikkje primært eit inntektsproblem — kommunen utnyttar alt eigedomsskatten og er ikkje først og fremst ein låginntektskommune. Problemet er **utgiftssida på**

drift kombinert med gjeld: PLO langt over behov, høge renter, og ein tømt buffer. Spørsmålet kommunestyret bør stille er todelt: **kor mykje** av PLO-avviket er reelt effektiviseringspotensial (mot styrt av ressurskrevjande brukarar og sjukefråvær), og **kor realistisk** er ein forpliktande inndekningsplan på løpande drift når sparekontoen er tom og samanslåing med Volda blir framheva som veg ut.

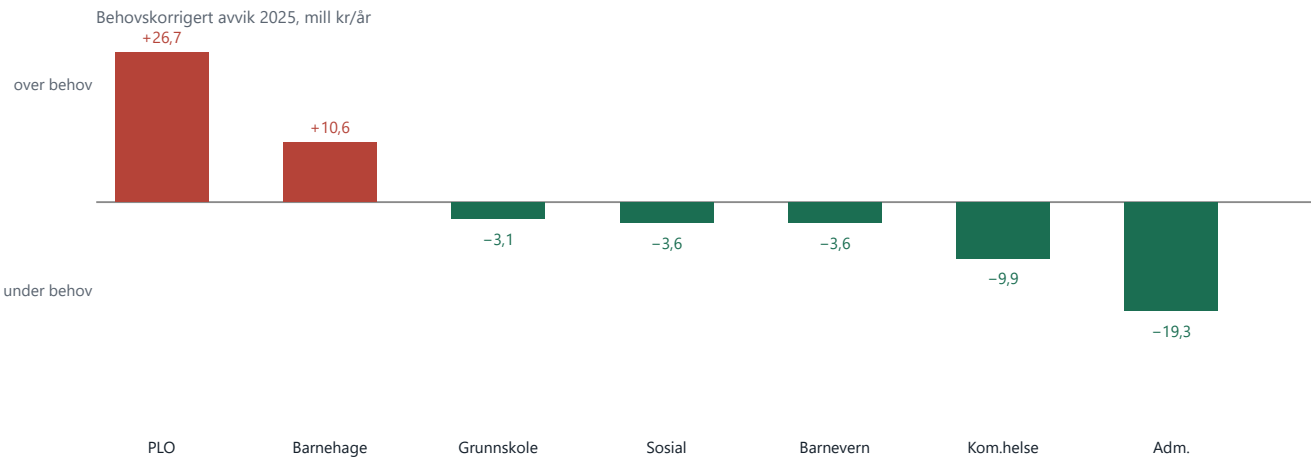
Landssnitt PLO netto (Landet utan Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Behovskorrigerings mot Grønt hefte-kriteriene. Kapittel 6 dokumenterer metode, kjelder og forbehold — herunder kva som ikkje vart verifisert.

1 · Det behovskorrigerte bildet: PLO langt over, resten pressa under

VISER Korrigert for utgiftsbehovet i inntektssystemet (Grønt hefte) er biletet i Ørsta todelt: pleie og omsorg (og barnehage) ligg over behovsnivå, medan dei øvrige tenestene ligg under. PLO er det klart tyngste avviket og aukar frå 2024 til 2025:

SEKTOR	AVVIK MILL 2025	KR/INNB 2025	AVVIK MILL 2024	RETNING
Pleie og omsorg	+26,7	2408	+20,9	langt over behov, aukande
Barnehage	+10,6	962	+7,5	over behov, aukande
Grunnskole	-3,1	-276	-1,4	under behov, djupare
Sosial	-3,6	-325	+2,6	snudde frå over til under
Barnevern	-3,6	-326	-4,9	under behov, mildna
Kommunehelse	-9,9	-894	-11,2	under behov
Administrasjon	-19,3	-1742	-22,4	langt under — slank smådrift

2025 hovedår (reviderte tall); 2024 som samanlikning. Forventa = behovsindeks × landssnitt; positivt avvik = over behovsnivå. Folketall-nevner 2025 = 11 068.

TOLKNING Mønsteret er ikkje breitt overforbruk: fem av sju sektorar drives under behov, og den sterkt negative **administrasjonen** (–1742 kr/innb) er typisk for ein liten kommune som driv slankt sentraladministrativt — truleg reell effektivitet/stordriftsmangel, ikkje noko som kan kuttast vidare. Avviket er konsentrert til **pleie og omsorg**, som åleine driv heile biletet i positiv retning og aukar. Det reelle analyse-spørsmålet er difor todelt: kor mykje av PLO-avviket er ein indikasjon på effektiviseringspotensial i ein spreidd struktur (kap. 2), og kor mykje av under-behov-posisjonen i oppvekst er framtvinga budsjettnaud snarare enn villa prioritering (kap. 3).

Eit kvalitativt forbehold til behovsbildet. Avviket er ikkje verifisert mot ein rekneskapstabell per sektor — open kjeldegrunnlag tallfester ikkje kor mykje av det samla underskotet som er PLO vs. andre. Slutninga om at PLO er hovuddrivar byggjer på VISER-avviket + generell omtale i lokalkjelder, ikkje ein

primær sektorfordeling. Avviket er robust som retning; den eksakte kausale vekta bør hentast frå årsmelding/kommunestyresak (kap. 6, HULL).

2 · Pleie og omsorg: motoren bak underskotet — dyr, spreidd, høgt frávær

VISER PLO ligg **+26,7 mill over behov** i 2025 (2408 kr/innb), opp frå +20,9 mill i 2024 — Ørstas klart tyngste avvik, og det aukar. Drill-down på funksjon og art viser kvar det sit:

PLO-STRUKTUR 2025	KR/INNB	ARTER / NØKKELTALL 2025	VERDI
SUM PLO brutto	38 511	Lønn, kr/innb	31 114
— Institusjon (253+261)	15 559	Kjøp frå private, kr/innb	1 763
— Hjemmebaserte (254+257+258)	20 364	Refusjon ressurskrevjande, kr/innb	1 876
herav funksjon 257	10 803	Brutto per institusjonsplass, kr	2 136 030
		Andel 80+ langtidsopphald	7,0 %

Landssnitt PLO netto (Landet utan Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Folketall-nevner 2025 = 11 068.

TOLKNING Tre trekk peikar seg ut. For det første er **institusjonsdrifta svært dyr per plass** (2 136 030 kr) trass **låg andel 80+ på langtidsopphald** (7,0 %). For det andre er **heimetenesta tung** — hjemmebaserte 20 364 kr/innb, der funksjon 257 åleine er 10 803. Kombinasjonen peikar mot ein desentralisert/spreidd tenestestruktur (Ørsta har grendene Sæbø/Hjørundfjorden i tillegg til sentrum) og truleg mange ressurskrevjande brukarar (refusjon 1876 kr/innb). Dette er ein **indikasjon på effektiviseringspotensial** i struktur- og bemanningsmiksen — men gulvet er forsvarlegheitskravet, og kutt retta mot dei tyngste brukarane gir liten nettoeffekt fordi refusjonen fell bort. Det strukturelle drivar-biletet er ikkje direkte tallfesta i opne kjelder for Ørsta (sjå kap. 6, HULL).

Høgt og aukande sjukefrávær forsterkar PLO-kostnaden. Legemeldt sjukefrávær for kommunens tilsette er **10,0 % (VISER)** mot 7,7 % landssnitt. Eit frávær på dette nivået driv **vikar- og overtidsbruk**, som løftar enhetskostnaden i ein arbeidskraftintensiv sektor. Lokalavisene melde i 2026 om aukande frávær over fleire år, og at administrasjonen har sett i verk tiltak (tettare leiaroppfølging, betre rutinar). **Forbehold:** sjukefrávær per sektor er ikkje tallfesta i grunnlaget — berre samla kommunetal (VISER) og kvalitativ omtale; den eksakte koplinga til PLO er difor indikativ (kap. 6).

LAG 1 Gulvet er forsvarleg teneste. PLO-avviket er den primære motoren bak heile underskotet, men det betyr ikkje at potensialet kan hentast ved å presse bemanninga vidare i ein sektor som alt har 10,0 % frávær. Effektiviseringspotensialet ligg i **struktur** (spreidd tenestetilbod, institusjon vs. heime) og i å redusere sjølve fráværet — ikkje i flate kutt mot dei tyngste, refusjonsberande brukarane.

3 · Sektorane under behov: framtinga innstramming eller villa effektivitet?

VISER Grunnskule (−1,4 → −3,1 mill), kommunehelse (−11,2 → −9,9), barnevern (−4,9 → −3,6), administrasjon (−22,4 → −19,3) og no òg sosial (frå +2,6 i 2024 til −3,6 i 2025) ligg under behov i 2025. Grunnskulepoeng er 42,0 og gjennomsnittleg gruppestørrelse(2) er 14,8.

TOLKNING Under-behov-posisjonen har ulik karakter på tvers av sektorane:

1. **Administrasjon (−1742 kr/innb)** er truleg reell, innarbeidd effektivitet — ein liten kommune driv slankt sentraladministrativt, og avviket er for stort til berre å vere budsjettnaud.
2. **Oppvekst (grunnskule) er framtinga, ikkje komfortabel.** I arbeidet med å unngå djupare ROBEK balanserte kommunen budsjettet med ei **uspesifisert innsparing på 34 mill innan oppvekst** («balanserer på ein knivsegg»). Eit uspesifisert kutt av den storleiken indikerer eit effektiviseringspotensial som *enno ikkje er realisert* — grunnskulen blir driven stramt under behov av budsjettnaud, ikkje som gjennomtenkt prioritering.
3. **Sosial snudde frå over til under** (+2,6 → −3,6 mill). Ingen open kjelde tallfester årsaka; det er rimeleg å lese omslaget som innstramming i tildelingspraksis under budsjettpress, men dette er tolking, ikkje bekrefta tal.

Avstemming: realisert vs. planlagt. Det er ikkje motstrid mellom at grunnskulen *alt* ligg under behov (VISER −3,1 mill, realisert ressursbruk) og at det ligg eit *framtidig* uspesifisert kuttkrav på 34 mill i oppvekst (budsjettbalansering). Dei måler ulik altitud: VISER speglar realisert drift relativt til behov, dei 34 mill er eit planlagt, enno ikkje realisert innsparingskrav. Under-behov-posisjonen er altså **fersk og skjør** — delvis framtinga av ROBEK-trugselen, ikkje innarbeidd effektivitet slik administrasjonsavviket er.

LAG 3 Forvaltningsrevisjonar finst, men er for gamle. Søre Sunnmøre Kommunerevisjon / Vestkontroll har revidert NAV/økonomisk sosialhjelp (Ørsta+Volda, nyare), kommunale bygg (2023), tilleggsløyvingar/investering (2021), heimesjukepleie (2019), tidleg innsats (2018), barnevern (2016) og PLO (2014). Tema som går igjen er økonomistyring og investeringskontroll — relevant gitt gjeldsdrivaren — men dei nyaste helse-/PLO-revisjonane er fleire år gamle og forklarar ikkje 2024–2025-avviket direkte.

4 · Finans: soliditeten er tømt — drifts-, ikkje finansbåren

% AV BRUTTO DRIFTSINNTEKTER	2025	REFERANSE / KOMMENTAR
Netto driftsresultat	-2,4	djup ubalanse; langt under TBU-anbefaling 1,75
Disposisjonsfond (KOSTRA)	0,5	i praksis tomt — tappa ~66 mill i 2024
Netto lånegjeld	108,2	høg — rente/avdrag legg beslag på frie inntekter
Sjukefråvær (legemeldt, kommunens tilsette)	10,0 %	mot 7,7 % landssnitt — driv vikar/overtid (kap. 2)

Reviderte tall (KOSTRA). 2024-rekneskap: netto driftsresultat -87,3 mill (mot ~34 mill budsjettert).

Soliditeten er tømt — det viktigaste finanstalet. Til skilnad frå rikare kommunar finst det **inga finansformue eller energifond** som ber Ørsta (motsett Asker). Kommunen har levd av oppsparte driftsmidlar som no er oppbrukte: 2024-rekneskapen enda på **-87,3 mill** (meir enn dobbelt så stort som det budsjetterte underskotet på ~34 mill), disposisjonsfondet vart tappa ~66 mill og står att **nær null** (VISER 0,5 %), og ~22 mill vart skuva fram til inndekning seinare år. Underskotet kjem frå **løpande tenestedrift** kombinert med høge rente- og avdragsutgifter på ei stor lånegjeld (108,2 %) — same gjeldsmekanikk som Asker, men **utan buffer**.

VISER For 2025 la kommunen fram eit negativt netto driftsresultat på **over 33 mill** og eit meirforbruk på **nær 29 mill**. Det akkumulerte meirforbruket for 2024+2025 utgjer **3,7 % av brutto driftsinntekter** og overstig terskelen for ROBEK-innmelding (kommuneloven § 28-1). Statsforvaltaren i Møre og Romsdal varsla dette på førehand, og kommunestyret handsama saka i juni 2025.

TOLKNING ROBEK inneber statleg godkjenning av låneopptak og langsiktige leigeavtalar, og plikt til å vedta og følgje ein **forpliktande inndekningsplan**. Med eit fond nær null, ein driftsubalanse som ikkje er eingongs (men løpande), og eit gjeldsnivå som legg beslag på frie inntekter, er handlingsrommet på drift smalt. Renteutgiftene er ein hovuddrivar — Ørsta er ikkje primært ein låginntektskommune, men ein høggjelda kommune der investeringsgjelda et opp dei frie inntektene.

Den ærlege lesninga. Ørsta er blant dei svakaste økonomiane i denne analyseserien: tom buffer, djup driftsubalanse, ROBEK. «0,5 % fond» og «108,2 % gjeld» bør lesast saman: ein kommune som har brukt opp sparepengane og no må dekke inn eit løpande underskot utan finansformue å falle tilbake på. Inndekninga må difor kome frå drifta sjølv — eller frå strukturendring (kap. 5).

5 · Handlingsrom: eigedomsskatten alt utnytta, samanslåing som siste utveg

VISER Til skilnad frå rikare kommunar som vel bort skatt, **HAR Ørsta alt eigedomsskatt** — på bustad og verk og bruk — og det har vore framlegg om å auke/doble satsen for å styrke inntektene. I mai 2025 vedtok formannskapet (6 mot 2) å utgreie utvida samarbeid med Volda med mål om **samanslåing** på sikt, eksplisitt for å betre økonomien og unngå ROBEK.

Inntektssida: eigedomsskatt

GREP	LAG	STATUS	FRIKSJON
I1 Eigedomsskatt — alt innført (bustad + verk og bruk); framlegg om auke/dobling	Inntekt	alt utnytta	høg
S1 Samanslåing med Volda — utgreidd mai 2025 som økonomisk redningsforsøk	Struktur	under utgreiing	høg

TOLKNING Inntektssida gir **lite ekstra handlingsrom**. Eigedomsskatten er alt utnytta — ein eventuell auke er politisk omstridd og marginal i forhold til underskotets storleik. Det reelle handlingsrommet ligg difor anten i (a) å realisere effektiviseringspotensialet i PLO-strukturen og redusere sjukefråværet (kap. 2), (b) å ta ut det enno-uspesifiserte oppvekst-kuttet på 34 mill utan å gå under forsvarleg nivå (kap. 3), eller (c) **strukturendring** via samanslåing med Volda. Det siste er ein omkamp etter at folkerøystinga stoppa samanslåinga i 2016/2017 — og er ein del av «personlegdomen»: ein kommune som ser strukturendring som veg ut av kronisk pressa økonomi.

Handlingsromslogikken. Ørsta kan ikkje kutte seg ut av underskotet på dei sektorane som alt ligg under behov (grunnskule, helse, barnevern, administrasjon) utan kapasitetsrisiko. Det reelle valet står mellom (a) å hente effektiviseringspotensialet der det faktisk finst — PLO-struktur og sjukefråvær — (b) å realisere oppvekst-kuttet som hittil berre er eit tal i budsjettbalanseringa, eller (c) å sjå samanslåing med Volda som den strukturelle løysinga. Dette er eit **politisk val** under ROBEK-tvang, ikkje eit identifiseringsproblem.

6 · Metode, kvalitetssikring og forbehold

VISER / TOLKNING-skiljet

Gjennom heile rapporten skil vi **VISER** (tal med kjelde) frå **TOLKNING** (vurdering). Dei behovskorrigererte avvika, PLO-drill-down, finansindikatorane og sjukefråværet er VISER. Forklaringa på PLO-strukturen, lesninga av oppvekst-kuttet som framtvinga, og vurderinga av om under-behov-drifta er villa effektivitet eller framtvinga innstramming er TOLKNING. Språkregelen er konsekvent: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Kjelder

- **SSB / KOSTRA** — reviderte 2025-tall (publisert 16.06.2026); behovskorrigererte avvik, PLO-funksjons- og artsdata, finansindikatorar, sjukefråvær.
- **Grønt hefte (KDD)** — utgiftsbehov/kostnadsnøklar for behovskorrigeringa.
- **SSB Kommunefakta / NRK** — 2024-rekneskap (–87,3 mill), fondstapping, ROBEK-innmelding frå 2025-rekneskapen.
- **Statsforvaltaren i Møre og Romsdal** — varsel om ROBEK, kommuneøkonomi-omtale.
- **Vestkontroll / Søre Sunnmøre Kommunerevisjon** — forvaltningsrevisjonar (NAV/sosialhjelp, bygg 2023, investering 2021, heimesjukepleie 2019, PLO 2014).
- **Lokalaviser (mre.no, morenytt.no, NRK MR)** — sjukefråvær, oppvekst-kutt («knivsegg»), eigedomsskatt, Volda-samanslåing. Fleire bak paywall.

Forbehold (HULL — ærleg om kva som ikkje vart funne)

1. **Sektorfordeling av merforbruket** 2024/2025 er ikkje tallfesta i opne kjelder. At PLO er hovuddrivar er ei slutning frå VISER-avviket + generell omtale, ikkje ein rekneskapstabell per sektor. Bør hentast frå årsmelding/kommunestyresak.
2. **Lokalavisene (smp.no, morenytt.no, mre.no) er bak paywall** — eksakt sjukefråvær per sektor, eigedomsskattesats/-inntekt, kommunedirektør-sitat og inndekningsplan er ikkje verifisert mot primærkjelde. Tal frå opne søkeutdrag og NRK er brukte.
3. **Ressurskrevjande brukarar** — VISER viser refusjon (1876 kr/innb), men talet på/utviklinga i ressurskrevjande brukarar er ikkje funne; ein sannsynleg, men uverifisert PLO-kostnadsdrivar.
4. **Statlege tilsyn** — ingen Ørsta-spesifikke tilsynsrapportar med påviste lovbrøt for helse/omsorg, sjukeheim eller NAV funne 2023–2025 i opne søk; kan skuldast at Ørsta ikkje var i tilsynsutvalet eller søk-avgrensingar.
5. **Inndekningsplan/ROBEK-vedtak og årsmelding 2024/2025 (Framsikt)** — sjølve den forpliktande inndekningsplanen (saksnr., kuttprofil per sektor) og årsmeldinga er ikkje lokaliserte via direkte URL; primærtala bør hentast derifrå.

Kva analysen bevisst ikkje gjer. Han tilrår ikkje flat ostehøvel i sektorar som alt ligg under behov (kapasitetsrisiko, ikkje potensial), han les ikkje PLO-avviket som «sløsing», og han tallfester ikkje ein sektorfordeling av underskotet som dei opne kjeldene ikkje gir grunnlag for. Hovedfunnet — PLO som motoren bak ein tømt, drifts-båren soliditet i ROBEK — og hovedforbeholdet — manglande sektorfordeling og paywall-murte primærkjelder — er rapportens to viktigaste lesningar.

Kjelder: SSB/KOSTRA (reviderte 2025-tall, publisert 16.06.2026) · Grønt hefte (KDD) · SSB Kommunefakta / NRK · Statsforvaltaren i Møre og Romsdal · Vestkontroll/Søre Sunnmøre Kommunerevisjon · lokalaviser (mre.no, morenytt.no). Hovedår 2025; 2024 som samanligning. Analysen følgjer VISER/TOLKNING-skiljet og språkregelen om «effektiviseringspotensial».